

کوه قضايه
معاونت آموزش و تحقیقات

آراء منتخب

مراجع قضایی ایران

جلد ۳ - سوم

عنوان فرارزدادی	: ایران، قوانین و احکام
عنوان و نام پدیدآور	: آراء منتخب مراجع قضایی ایران / گردآوری و تدوین معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه
مشخصات نشر	: تهران: شرکت انتشارات کیهان، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۸۴ ص.
شابک	: ISBN: 978-964-458-270-7 جلد سوم : ۴۴۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
موضوع	: رویه قضایی -- ایران
موضوع	: آزادی حقوقی -- ایران
موضوع	: فضاوت -- ایران
سلسله افزوده	: ایران، قوه قضائیه، معاونت آموزش و تحقیقات
رده‌بندی کنگره	: KMH ۴۴۰ / T ۴ ۱۳۹۰
رده‌بندی دیویی	: ۳۴۹/۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۲۴۳۵۰۴۵

ISBN: 978-964-458-270-7

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۴۵۸-۲۷۰-۷

آراء منتخب مراجع قضایی ایران - جلد سوم

معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه

دکتر علی مهاجری

نادر پوربیک محمد

احمد ابراهیمی

شرکت انتشارات کیهان

اول - شهریور ۱۳۹۰

۲۲۰۰ نسخه - قطع وزیری

۱۸۴ صفحه

۴۴۰۰ تومان

نام کتاب:

گردآوری و تدوین:

بررسی و اظهار نظر:

مدیر اجرایی:

کارشناس:

ناشر:

نوبت چاپ:

تیراژ:

تعداد صفحه:

قیمت:

حق چاپ برای شرکت انتشارات کیهان محفوظ است.

تهران - خیابان فردوسی کوچه شهید شاهچراغی، مؤسسه کیهان، شرکت انتشارات کیهان

پست الکترونیک: entesharat@kayhannews.ir

تلفن پخش: ۳۳۱۱۰۲۰۱

نشانی معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه: تهران - خیابان حافظ شمالی - نبش خیابان سمیه - ساختمان شماره سه

قوه قضائیه، تلفن: ۸۸۹۱۹۴۱۸

پایگاه اینترنتی: www.lawtraining.ir پست الکترونیک: Email: tadvin_motoon@yahoo.com

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	مقدمه
۷	□ بخش اول - آراء جزایی
۹	◀ مشارکت در قتل عمدی
۹	نکات آموزشی رأی
۱۱	رأی دادگاه کیفری استان
۱۹	رأی دیوان عالی کشور
۲۱	◀ قتل عمدی مسلمان
۲۱	نکات آموزشی رأی
۲۳	رأی دادگاه کیفری استان
۵۳	رأی دیوان عالی کشور
۵۷	◀ مشارکت در قتل عمد و آمرت در قتل عمدی
۵۷	نکات آموزشی رأی
۵۹	رأی دادگاه کیفری استان
۷۹	رأی دیوان عالی کشور

۸۵ « قتل عمدی

۸۵ نکات آموزشی رأی

۸۷ رأی دادگاه کیفری استان (۱)

۹۱ رأی دیوان عالی کشور (۱)

۹۵ رأی دادگاه کیفری استان (۲)

۱۰۱ رأی دیوان عالی کشور (۲)

۱۰۵ « قتل عمدی مسلمان، شش فقره سرقت طلا و پول نقد، مشارکت در فروش مال مسروقه و

۱۰۵ نکات آموزشی رأی

۱۰۷ رأی دادگاه کیفری استان

۱۲۳ رأی دیوان عالی کشور

۱۳۱ □ بخش دوم - آراء حقوقی

۱۳۳ « مطالبه نفقه زوجه و فرزند مشترک

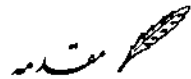
۱۳۳ نکات آموزشی رأی

۱۳۵ رأی دادگاه عمومی حقوقی

۱۳۷ رأی دادگاه تجدید نظر استان

۱۴۱ « مطالبات خسارت

۱۴۱	نکات آموزشی رای
۱۴۲	رای دادگاه عمومی حقوقی
۱۴۷	رای دادگاه تجدید نظر استان
۱۵۱	«صدور گواهی ضرورت صبیح
۱۵۱	نکات آموزشی رای
۱۵۳	رای دادگاه عمومی حقوقی
۱۵۷	رای دادگاه تجدید نظر استان
۱۵۹	«پرداخت ثمن معامله ملک، مطالبه
۱۵۹	نکات آموزشی رای
۱۶۱	رای دادگاه عمومی حقوقی
۱۶۳	رای دادگاه تجدید نظر استان
۱۶۷	«ابطال قرارداد، مطالبه طلب، جلب ثالث
۱۶۸	نکات آموزشی رای
۱۶۹	رای دادگاه عمومی حقوقی
۱۷۵	رای دادگاه تجدید نظر استان

اهمیت و نقش رأی قضایی

وقتی سخن از حقوق و نظام قضایی یک کشور به میان می آید، بلافاصله به ذهن متبادر می شود قضات فعالترین نقش را در این میدان بر عهده دارند؛ به راستی چرا این گونه است؟ آیا نظام قانونگذاری یا آموزش حقوق و دکتترین حقوقی نقشی در بنیان های حقوقی یک جامعه ندارد و اگر پاسخ مثبت است، چرا همه جا سخن از دادگاه، قاضی و رویه قضایی است؟

این امر بدون شک یکی از مهمترین مسائل فلسفه حقوق و مطالعات بنیادی آن است. به راستی اهمیت و نقش قاضی به عنوان سخنگوی واقعی حقوق جایگاه شایسته ای در تنظیم رویه قضایی به خود اختصاص می دهد، چرا که حقوق پویا در محاکم و عرف قضایی قابل مشاهده است. نقش قاضی، تصمیمات و احکام وی، بسیاری از نظریه پردازان حقوق را به بررسی عمیق و بنیادین تصمیمات قضایی برانگیخته تا با روان شناسی قضایی، اشراق و شهود درونی قاضی را نظام مند نمایند و بدین وسیله گوهر «عدالت» را از خمیرمایه انسانی و آراء او بیرون کشیده و تصمیمات وی را در قالب رویه قضایی، در اولویت مطالعات خود قرار دهند.

واقعیت این است که قاضی حیات دهنده زبان مرده و سرد قانونگذار است، و اعتبار نقش قاضی موجب یادآوری این جمله است که «قانونگذار بر سنگی مرمرین و سرد دستخط خود را حکاکی کرده است ولی این دادرسان هستند که باید در صحنه نمایش آن را حرکت و حیات بخشند.»

رویه قضایی که محصول عملکرد، رفتار، منش و تصمیمات قضات و محاکم است، امروزه در بسیاری از کشورها در صدر فهرست منابع حقوق قرار دارد. کشورهایی که بدرستی و اهمیت و نقش آن در پویایی جامعه پی برده اند، اصل «فردی کردن عدالت» را در پرتو رویه قضایی می جویند. اگر نگاهی به نظام حقوقی اسلام داشته باشیم می بینیم که نقش رویه قضایی در این نظام برجسته شده است و بسیاری از تصمیم گیری های بزرگان دین بر مبنای تفکیک «روایات فقهی» از «روایات قضایی» قرار دارد و روایات قضایی، بدون توجه به اوضاع و احوال هر دعوا بررسی نمی شوند. در واقع این دسته از روایات، با اعمال «اصل عدالت»، قاعده و اصل نهفته در بطن روایات فقهی را به صورت ملموس، زنده و متناسب با هر مورد حیات داده و زوایای ناشناخته ای در قاعده کلی روایات فقهی را با شرایط هر دعوا تطبیق داده اند.

گذشته از اهمیت بنیادین و اساسی رویه قضایی و نقش رأی قاضی در نظام حقوقی، می‌توان آثار دیگری را برای آن در نظر گرفت که مهمترین آنها عبارت است از:

الف- نقش رویه قضایی در تکمیل قواعد حقوقی که به هر صورت مورد توجه قانونگذار قرار نگرفته است یا به صورت معارض ارائه شده است یا ابهام دارد، اساسی و حایز اهمیت است. از نقص قانون و لزوم تفسیر قضایی برای جبران آن سخن بسیار گفته شده است. بررسی کمی دعاوی نشان می‌دهد که قواعد مکتوب قانونی تا چه میزان توانسته است راه حل دعاوی را پیش بینی نماید.

ب- رعایت انصاف و عدالت مورد نظر طرفین دعوا به نحوی که انتظارات متعارف آنها را برآورده نماید، جنبه دیگری از آثار رویه قضایی است. هنر قانونگذار در این است که با پیش بینی نسبی امور و با رعایت مصالح عالیه، راه حل کلی ارائه دهد. ولی این راه حل، گویای نظم واقعی و انصاف حقیقی نیست و در موقعیتهای مختلف، انعطاف لازم را ندارد. قواعد کلی هر قانون باید با جزئیات هر دعوا بررسی شود تا خلأ مواردی که برای قانونگذار غیر قابل پیش بینی است، با انعطاف رویه قضایی پر شود. آری قاعده مجرد، کلی، بی احساس و مکتوب قانون با اراده منصفانه، جزیی و ملموس قاضی آمیخته و در نتیجه مولودی شایسته به نام انصاف و عدالت متولد می‌شود.

ج- نقش رویه قضایی در کشف قواعد حقوقی و راهنمایی قانونگذار برای اصلاح وضع موجود نیز حایز اهمیت بسیار است. قاضی دادگاه، در مقام انشای قانون نیست ولی با زندگی عملی مواجه است و می‌بیند که چه اموری برای طرفین اهمیت دارد یا چه مسائلی برای آنها فاقد ارزش است. اگر قانونگذار به هر دلیل، به مسائل مهم و حیاتی نپردازد، قاضی به عنوان بدل او عمل می‌کند و دست به کشف قاعده می‌زند. لزوم رعایت اراده قانونگذار و اصل موسوم به تفکیک قوا و جلوگیری از اطاله دادرسی ایجاب می‌کند در موارد خلاء قانون، قاضی به تفسیری انقلابی متوسل شود. با این کار، قاعده مورد نظر قانونگذار حفظ شده ولی از دل آن نکات جدیدی کشف گردیده است که پاسخ مسائل مهم مورد نظر قاضی را می‌دهد. بنابه مراتب فوق اهمیت رأی قاضی که منبع مهم تبیین رویه قضایی عملی است آشکار می‌گردد و آنچه بر این اهمیت می‌افزاید، افزایش کیفیت علمی آراء قضایی است.

طرح جشنواره رأی قوه قضائیه نیز دقیقاً در این راستا طراحی تا در توسعه کیفی آراء قضایی سهمی را ایفاء و اقتدار علمی آنها را آشکار سازد.

این طرح در قوه قضائیه رقابت مثبتی در بین قضات ایجاد و توانمندی علمی و قضایی آنها را بیش از پیش جلوه گر ساخت. با این که اجرای این طرح در دادگستری کل استانها بنا به مقتضیات و صلاحدید کمیسیون آموزش و برنامه ریزی آموزشی دادگستری استان بطور محدود صورت گرفته، اما

آثار مثبت اجرای طرح مورد تصدیق اکثریت قریب به اتفاق قضات شرکت کننده در طرح واقع شد و زمینه اجرای مجدد طرح را برای نوبت های بعدی فراهم کرده تا این که چهار دوره آن بطور کامل و با موفقیت پایان یافته است.

تدوین مجموعه «آراء منتخب مراجع قضایی ایران» از جمله اهدافی بوده که طرح جشنواره آراء برتر دنبال می کرد و آنچه در این مجموعه جمع آوری شده است، منتخبی از آراء ارسالی قضات استانهای است که در دوره سوم و چهارم طرح شرکت کرده اند. در این خصوص معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه با کمک و مساعدت هیئت عالی داوران قضایی، آقایان دکتر محمد حسین هاشمی، دکتر رضا فرج الهی، مصطفی فاتحی، جواد اسلامی و دکتر علی مهاجری، آراء رسیده از استانها و ترجیحاً آراء برگزیده را بررسی و تعدادی از آنها را که واجد تجربیات قضایی و بیانگر سطح تلاش قاضی صادر کننده برای کشف حقیقت بوده و یا درصد بیشتری از انطباق با شاخصه های رأی قوی و مستحکم را با خود داشت انتخاب و برای درج در مجموعه «آراء منتخب مراجع قضایی ایران» در نظر گرفت.

در ارتباط با آنچه انتخاب شده است اقتضائات مختلفی مطرح بوده که به اجمال به شرح ذیل به آنها اشاره می شود.

۱- آنچه موجب انتخاب آراء برای چاپ در این مجموعه شده، کیفیت رأی بوده که مبنای اظهار نظر هیئت داوران قضایی واقع گردیده است و سایر معیارها مدنظر واقع نشده است.

۲- چه بسا بعضی از قسمتهای رأی انتخابی در این مجموعه با نقطه چین مشخص شده باشد. نقطه چین دلالت دارد که ضرورتی برای درج این قسمت از رأی احراز نشده است به همین دلیل و تا حدی که یکپارچگی رأی دچار آسیب نگردد، قسمت مورد نظر آورده نشده است. ذکر شماره صفحات در بعضی از آراء نیز مربوط به اوراق پرونده مورد رسیدگی است و از آنجا که نقطه قوت رأی محسوب شده، حذف نشده است.

۳- در آن دسته از آراء انتخابی که اشکالات ویرایشی و تایپی وجود داشته با رعایت منطوق و مفهوم و مفاد رأی، آن اشکالات رفع شده است تا کسانی که رأی منتخب را مطالعه می نمایند با سهولت بیشتری نکات علمی آن را مورد بررسی قرار دهند.

۴- از آنجا که در قوانین آیین دادرسی مدنی و آیین دادرسی کیفری قانونگذار نسبت به بعضی از شاخصه های رأی از جمله مقدمه یا گردش کار سکوت اختیار کرده است، لذا وجود یا عدم وجود این شاخصه ها در رأی، مبنای گزینش واقع نشده است و چنانچه در مقایسه آرای که در این کتاب ارائه شده اند تفاوتی از لحاظ ساختار ملاحظه شود ناشی از این امر است.

۵- شرایط شکلی و مفادی آراء منتخب الزاماً نظر معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه محسوب نمی‌شود؛ زیرا همان‌گونه که بیان شد، گزینش و انتخاب رأی از بین آراء موجود صورت گرفته است و قطعاً در گنجینه قضایی محاکم، آرای وجود دارد که با وجود کیفیت و استحکام، به لحاظ عدم ارسال آنها برای جشنواره، دسترسی به آنها برای گزینش مقدور نبوده است.

۶- از آنجا که حفظ اسرار مراجعان عدلیه و طرفین امر جزایی و مدنی از تکالیف قانونی مقامات قضایی و غیر قضایی است، لذا در آراء منتخب با استفاده از حرف اول نام و نام خانوادگی طرفین و وکیل یا وکلا یا شهود آنان استفاده شده و در ذکر اقامتگاه آنان، به نام شهر یا روستا اکتفا شده است. به عبارت دیگر آراء انتخابی از این جهات نیز مورد توجه واقع شده است.

۷- مباحث حقوقی تحلیل پذیرند و رأی قاضی نیز یک دانش حقوقی است. این دانش قابل نقد و تحلیل مثبت و منفی است. بنابر این امکان تحلیل یا نقد یک رأی به معنای اشکال مسلم و قطعی در ساختار یا محتوای رأی تلقی نمی‌شود و این امر در ارتباط با آراء منتخب در این مجموعه نیز مورد نظر است.

۸- از مجموع آراء واصل شده به دبیرخانه جشنواره رأی قوه قضائیه در دوره سوم و چهارم اجرای طرح، بعضی از آراء بدوی به علت عدم تجدیدنظرخواهی در مهلت قانونی، در دادگاه تجدیدنظر مطرح نشده‌اند، اما بلحاظ قابلیت‌های مثبتی که در رأی بوده و به اعتبار قطعیت آراء مذکور در این مجموعه از آنها نیز استفاده شده است. در مواردی که رأی دادگاه تجدیدنظر به عنوان رأی مستدل آورده شده، رأی تجدیدنظرخواسته نیز جهت ملاحظه در ادامه قید شده است. همین‌طور است در مواردی که رأی دادگاه بدوی به عنوان رأی مستدل درج شده و به عنوان دلیل قطعیت رأی دادگاه تجدیدنظر آورده شده است.

۹- در مورد سایر آرائی که به دبیرخانه جشنواره رأی قوه قضائیه واصل شده یا متعاقباً در اجرای مراحل بعدی واصل خواهد شد، عندالاجتضاء بررسی لازم انجام و چنانچه ضرورت گزینش و چاپ آنها تشخیص و مشتمل بر یک مجموعه گردید، به عنوان مجموعه چهارم آراء منتخب تدوین و در دسترس قرار خواهد گرفت.

۱۰- به منظور امکان استفاده از شاخصه‌های رأی قوی و مستحکم و امکان انطباق این شاخصه‌ها با آرای که در این مجموعه گردآوری شده است، ویژگی‌ها و خصوصیات رأی قوی که توسط معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه تدوین شده در این مجموعه درج شده تا در تطبیق ویژگی‌ها با رأی انتخابی سهولت کافی ایجاد شود.

۱۱- آراء منتخب هیئت داوران، آرایبی می باشد که برای آنها شناسنامه تهیه شده و آرایبی که به عنوان آراء منقوض و یا به عنوان تأییدیه رأی منتخب در دادگاه تجدیدنظر یا دیوان عالی کشور ذکر شده، جهت اطلاع از سوابق یا نتیجه رسیدگی بوده است.

خاطر نشان می سازد این آمادگی وجود دارد تا آراء متقن و علمی قضات که در مراجع بالاتر مورد بررسی و تأیید قرار گرفته اند، در دستور کار تدوین قرار گیرد. بنابراین قضات می توانند آراء خود را با ذکر شماره تلفن تماس مستقیماً به دبیرخانه جشنواره رأی مستقر در معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه ارسال دارند.

ذکر این مطلب نیز ضروری است که در اجرای طرح جشنواره رأی قوه قضائیه معاونت های آموزشی دادگستری های کل استانها و اعضای محترم هیئت داوران و قضات داوطلب شرکت کننده در طرح، معاونت آموزش و تحقیقات قوه قضائیه را از همکاری دلسوزانه خود بهره مند ساخته اند و به همین اعتبار از آنان تقدیر و سپاسگزاری می شود.

دکتر علی مابری - دبیر جشنواره رأی

بهار ۱۳۹۰